

การพัฒนาแนวทางการสืบสวนสอบสวน ที่มีประสิทธิภาพและการพลีสิทธิมนุษยชน^{*} Enhancing Investigative Methods that are Effective and Uphold Human Rights

เนติ ศรีสกุล**

Neti Srisakul

เกียรติศักดิ์ จันทะนะ***

Kiattisak Chanjana

■ บทคัดย่อ

พนักงานสอบสวนเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม หากแต่การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในปัจจุบันยังไม่มีแบบแผนการปฏิบัติงานที่ก้าวหน้าทันสมัยในระดับสากล พบว่าเกิดปัญหาพนักงานสอบสวนขาดทักษะและองค์ความรู้ด้านการสอบสวนที่เคารพลีสิทธิมนุษยชน ตลอดจนมีข้อจำกัดอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบสวน เช่น การขาดแคลนพนักงานสอบสวน เครื่องมืออุปกรณ์ และสถานที่สอบสวนไม่เหมาะสมและเพียงพอ โดยปรากฏข่าวสารตามที่เผยแพร่ในสื่อสารมวลชนต่างๆ ว่าพนักงานสอบสวนไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาแสดงความบริสุทธิ์ หรือให้เขาสามารถให้การได้อย่างเต็มที่ หรือต้องการเพียงคำรับสารภาพจากผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนมีท่าทีที่ไม่เป็นมิตรต่อประชาชน อันเป็นการแสดงถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่ยังไม่เป็นมืออาชีพ โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติ

* ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2566 งบประมาณที่ได้รับ 1,600,000 บาท ระยะเวลาทำวิจัย ตั้งแต่เดือนเมษายน 2566 ถึงเดือนเมษายน 2567 ขอยกยถึงเดือนกรกฎาคม 2567

Received a research grant from the National Research Council of Thailand for the fiscal year 2023, with a budget of 1,600,000 baht. The research period is from April 2023 to April 2024, with a requested extension until July 2024.

** อาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Lecturer, Faculty of Police Science, Royal Police Cadet Academy

*** อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Lecturer 2, Faculty of law, Royal Police Cadet Academy

Received: 17 March 2025 Revised: 30 October 2025 Accepted: 6 November 2025

และหลักสูตรการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิภาพในครั้งนี้วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ในชั้นการสอบสวนของพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อสร้างแนวปฏิบัติการถามปากคำในชั้นการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิภาพ อันสอดคล้องและเป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (*International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR*) และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: ICCPED*) เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายให้ผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในขั้นตอนการสอบสวนปากคำเพื่อให้มีผลบังคับใช้ทั่วราชอาณาจักร และสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิภาพให้แก่อาจารย์ผู้สอนนักเรียนนายร้อยตำรวจ โดยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนาคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงทั้งหมด 17 คน ประกอบด้วย ประชาชนที่เป็นผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พนักงานสอบสวนสังกัดกรมสอบสวนคดีพิเศษ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา นักสิทธิมนุษยชน อาจารย์ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคการสอบสวนวิชาสิทธิมนุษยชน และวิชาจิตวิทยา ผลการวิจัย

พบว่าการสอบสวนในแบบปัจจุบันยังขาดความเป็นมาตรฐานและสามารถปรับปรุงให้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันพนักงานสอบสวนไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการถามปากคำ พนักงานสอบสวนไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหลักการถามปากคำที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน และปัจจุบันกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการถามปากคำ ยังไม่มีกำหนดให้ใช้วิธีการบันทึกภาพและเสียงแทนการบันทึกในเอกสาร จึงเสนอแนวทางการปฏิบัติที่อิงตามหลัก *PEACE Model* และ *The Méndez Principles* เพื่อยกระดับการสอบสวนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรออกระเบียบข้อบังคับการปฏิบัติหน้าที่การถามปากคำในชั้นการสอบสวนให้ชัดเจน เพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ โดยนำรูปแบบการสอบสวน “สร้างความพร้อม – อธิบาย และสร้างสัมพันธ์ – บริหารจัดการคำถาม – สร้างความเชื่อมั่นศรัทธา – วินิจฉัย (ส.อ.บ.ส.ว.)” ซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้จากการศึกษาวิจัยที่ประยุกต์มาจากรูปแบบการถามปากคำแบบ *PEACE Model* ของประเทศภาคพื้นยุโรป มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ และควรสร้างและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิภาพแก่นักเรียนนายร้อยตำรวจ และผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรต่างๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อสร้างทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการสอบสวนปากคำบุคคลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นการสอบสวน โดยองค์ความรู้สำคัญที่จะต้องบรรจุลงไปในหลักสูตร ได้แก่

ความรู้ทางด้านจิตวิทยา ความรู้เกี่ยวกับ
การทำงานของสมอง สิทธิมนุษยชนของผู้ที่
ตกอยู่ในกระบวนการยุติธรรม และทักษะที่ต้อง
เสริมสร้างให้แก่ผู้เรียน ได้แก่ ทักษะการเจรจา
พูดคุย ทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี การวางตัว
การมีบุคลิกลักษณะท่าทาง ตลอดจนการใช้
น้ำเสียงอย่างเหมาะสม และการแสดงออกว่า
ปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อตรง โปร่งใส และมีความ
เป็นมืออาชีพ

คำสำคัญ: พนักงานสอบสวน, “ส.อ.บ.ส.วน.”,
การสอบสวนปากคำ, แบบจำลอง PEACE,
หลักการเมนเดซ, สิทธิมนุษยชน, ประสิทธิภาพ,
หลักสูตรการฝึกอบรม

■ Abstract

Investigating officers serve as the
cornerstone of the criminal justice process.
However, current investigative practices
in Thailand lack a modern, standardized,
and internationally recognized operational
framework. Reviews indicate that
investigating officers may lack both the
skills and knowledge necessary to conduct
human-rights-respecting interviews.
In addition, there are structural limitations
affecting investigative quality, such as
a shortage of personnel, inadequate
investigative tools and equipment, and
insufficient or unsuitable interview facilities.

Media reports have widely circulated
concerns about recurring problems of

investigative practice— investigating
officers failing to ensure fairness to victims,
denying suspects adequate opportunity to
prove their innocence or give full testimony,
or focusing solely on eliciting confessions.
Such conduct reflects an absence of
professionalism and a deficiency in ethical
investigative culture.

In response, this research project
analyzes problems and operational
obstacles faced by investigating officers
under the Royal Thai Police during the
investigative process. Its objective is to
establish standardized and human-rights-
respecting interviewing procedures that are
both effective and aligned with international
obligations such as the International
Covenant on Civil and Political Rights
(ICCPR) and the International Convention for
the Protection of All Persons from Enforced
Disappearance (ICCPRD). The research
seeks to provide policy recommendations
for senior executives of the Royal Thai Police
to issue nationwide regulations governing
investigative interviewing practices.
Furthermore, it proposes the creation of
a teaching curriculum on human-rights-
compliant and effective investigative
interviewing for instructors at the Royal
Police Cadet Academy.

A research-and-development
methodology was applied, using purposive
sampling of 17 participants, including victims,

witnesses, and suspects; investigating officers from the Royal Thai Police and the Department of Special Investigation; public prosecutors; judges; human rights advocates; and academic experts in investigative techniques, human rights, and psychology.

Findings revealed that current interviewing practice remains non-standardized and could be significantly improved to enhance human-rights protection. Presently, there are no clear and unified operational guidelines for interviewing, and systematic training in effective, rights-compliant investigative interviewing remains insufficient. Existing laws and regulations continue to rely primarily on written documentation rather than mandatory audio-video recording of interrogations.

Therefore, this study proposes the adoption of investigative practices based on the PEACE Model and the Méndez Principles to elevate Thai investigative interviewing to international standards. It recommends that the Royal Thai Police issue clear nationwide regulations for investigative interviewing, adopt the S.O.B.S.WN. model, which has been developed from the European PEACE Model, as a reference framework for practice, and implement a structured training curriculum on human-rights-compliant investigative interviewing for police cadets and in-service personnel.

The curriculum should cultivate correct attitudes toward interviewing as a core component of evidence collection and must include essential knowledge of psychology, neuroscience, and human rights in the justice process. Besides, key interpersonal competencies such as communication and negotiation, active listening, professional demeanor, appropriate tone of voice, and ethical conduct demonstrating integrity, transparency, and professionalism should be strengthened.

Keywords: Investigating Officers, “S.O.B.S.WN.”, Investigative Interviewing, PEACE Model, Méndez Principles, Human Rights, Effectiveness, Training Curriculum

■ บทนำ

การทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นอาชญากรรมร้ายแรงและต้องห้ามอย่างเด็ดขาดภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรี (ICCPR) และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 งานวิจัยนี้จึงต้องการแสวงหาเครื่องมือเพื่อเสริมสร้างการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเน้นศึกษาใน 4 ประเด็น ได้แก่

การจัดตั้งกลไกป้องกันระดับชาติและเครื่องมือตรวจเยี่ยมเรือนจำ การพัฒนาแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน การตรวจประเมินและการให้ความเห็นทางการแพทย์กรณีการทรมาน และการเยียวยาผู้เสียหายจากการทรมาน และการบังคับสูญหาย

สำหรับประเด็นเรื่องการพัฒนาแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชนนั้น สืบเนื่องจากการสอบสวนในปัจจุบันยังปรากฏปัญหาการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมต่อผู้ถูกสอบสวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ต้องหาในคดีอาญา รวมถึงการซ้อมทรมานเพื่อคาดคั้นเอาคำรับสารภาพจากผู้ต้องหาเมื่อพิจารณาถึงกฎหมายเกี่ยวกับการถามปากคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้กำหนดแนวปฏิบัติของพนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจนว่าพนักงานสอบสวนเตรียมการอย่างไรก่อนเริ่มทำการสอบสวน จะต้องให้ความสำคัญกับสภาพความพร้อมของผู้ให้ถ้อยคำทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จะต้องตั้งประเด็นคำถามอย่างไร ควรลำดับคำถามก่อนหลังอย่างไร ไม่ได้ระบุว่าพนักงานสอบสวนควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาให้การถึงรายละเอียดในมุมมองของผู้ต้องหาเสียก่อน จึงจะถามว่าให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธข้อเท็จจริงที่กล่าวหานอกจากนี้ ไม่ได้กำหนดว่าสภาพบรรยากาศในการสอบสวนที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร ห้องสอบสวนบางแห่งในประเทศไทยยังไม่เหมาะสมต่อการค้นหาความจริง และอาจ

ถึงขั้นไม่ปลอดภัย การที่กฎหมายและระเบียบไม่ได้คำนึงถึงหรือไม่ได้ระบุระเบียบปฏิบัติในเรื่องเหล่านี้ไว้ อาจเปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนแต่ละคนใช้ดุลยพินิจดำเนินการตามความเหมาะสม ตามความรู้และความเข้าใจส่วนตัว ซึ่งมักจะแตกต่างกันตามทิวทัศน์ของการสอบสวนของพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีโอกาสที่จะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่ถูกต้องและไม่น่าเชื่อถือ แตกต่างจากในประเทศที่พัฒนาแล้วที่เล็งเห็นปัญหาของการสอบสวนในรูปแบบเดิม จึงได้ปรับปรุงการถามปากคำเป็นแบบ Investigative Interviewing ซึ่งเป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* และ *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (ICCPED)* แล้วพบว่าได้ผลลัพธ์ที่ดี ทำให้ได้มาซึ่งคำให้การเป็นพยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงานที่น่าเชื่อถือ มีรายละเอียดครบถ้วน สามารถยืนยันข้อเท็จจริงได้ นอกจากนี้ การสอบสวนแบบ Investigative Interviewing นั้น คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน เป็นไปตามหลัก *The Méndez Principles* ไม่มีการทรมาน บังคับขู่เข็ญ หลอกลวง หรือกระทำการโดยมิชอบอย่างอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพและพยานหลักฐานอย่างใดก็ได้ ปัจจุบันแนวคิดเรื่อง Investigative Interviewing ในประเทศไทยยังไม่มีที่แพร่หลาย ยังไม่มีการทำวิจัยแสดงให้เห็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม นักวิจัยจึงศึกษาแนวทางการสอบสวนแบบ Investigative Interviewing และหลัก *The Méndez Principles*

เปรียบเทียบกับรูปแบบการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนไทยในปัจจุบัน จากนั้นวิเคราะห์ว่าสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทกฎหมายและสังคมในประเทศไทยได้มากน้อยเพียงใด มีข้อจำกัดตลอดจนปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง เพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติการสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิภาพและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและการฝึกอบรมให้แก่ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

■ **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของกระบวนการสอบสวนในชั้นให้ปากคำที่มีอยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อจัดทำแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการหลัก *PEACE Model* ซึ่งเป็นไปตามหลัก *The Méndez Principles* ในระดับนโยบายสู่การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนวนโยบาย หลักสูตร การฝึกอบรมสำหรับพนักงานสอบสวนในสถาบันการศึกษาของตำรวจ เพื่อใช้เป็นแนวทางการสอบสวนแบบใหม่ซึ่งได้รับการฝังรากในระดับองค์กร

■ **แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง**

การสอบสวน (Investigation) หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด กระทำความผิด

อย่างไร ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ รวมถึงการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11), 131)

การสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชน (Human-Rights-Compliant Investigation) หมายถึง การสอบสวนคดีอาญาที่ดำเนินการโดยพนักงานสอบสวน สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่เคารพและคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหา ที่มาให้ถ้อยคำอย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้เขาสามารถให้การได้โดยอิสระ ไม่ถูกอำนาจครอบงำ เพื่อต่อสู้ข้อกล่าวหา หรืออ้างอิงพยานหลักฐาน เป็นไปตามหลักการสากลในการปกป้องสิทธิมนุษยชน ไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ใช้วิธีการทรมาน และเคารพสิทธิอย่างเต็มที่ (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), 1966)

การสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ (Efficient Investigation) หมายถึง การสอบสวนคดีอาญาที่ดำเนินการโดยพนักงานสอบสวน สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วน สะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่ายแก่ผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย ได้มาซึ่งพยานหลักฐานเป็นประโยชน์ ต่อรูปคดี ศาลรับฟังและมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ มีแนวปฏิบัติมาตรฐานในการดำเนินการ ในกระบวนการถามปากคำ พนักงานสอบสวน เล็งเห็นความสำคัญของความพร้อมทางด้านร่างกายและสภาพจิตใจ เปิดโอกาสให้ผู้ให้ถ้อยคำ สามารถให้การได้โดยอิสระ ไม่ถูกข่มขู่ โดยการใช้อำนาจที่ไม่เหมาะสม โดยในกระบวนการถามปากคำทั้งหมดใช้วิธีการบันทึก

ภาพและเสียงแทนการบันทึกด้วยการพิมพ์ หรือการเขียน และเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการแล้ว มีขั้นตอนการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ตำรวจกับประชาชน และประเมินผลการปฏิบัติ เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาการสอบสวนปากคำ ในครั้งถัดไป (Méndez, 2021)

การสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ (Effective Investigation) หมายถึง การสอบสวนที่สามารถ รวบรวมข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง ครบถ้วน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นไปเพื่อความยุติธรรม แก่ทุกฝ่าย ทั้งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และสังคม โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของข้อมูล ที่ได้รับ ความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2022)

Investigative Interviewing: PEACE Model เป็นแนวทางในการสอบปากคำ ของพนักงานสอบสวนที่พัฒนาขึ้นมาใน สหราชอาณาจักร เมื่อปี ค.ศ. 1992 โดยแนวทาง ดังกล่าวได้สร้างขึ้นมาโดยความร่วมมือของ นักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบังคับ ใช้กฎหมาย มีเป้าหมายเพื่อให้กระบวนการ สอบปากคำเป็นไปอย่างมีจริยธรรม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ ลดการใช้การบังคับขู่เข็ญ หรือการได้มาซึ่งข้อมูลหรือพยานหลักฐาน ที่มีชอบด้วยกฎหมาย (College of Policing, 2020)

■ ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการวิจัยเอกสาร

(Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) จัดทำ ร่างรายงานการวิจัย พร้อมผลผลิตตาม วัตถุประสงค์ของงานวิจัย ซึ่งออกมาในรูปแบบ ของแนวปฏิบัติ สำหรับกลุ่มตัวอย่างใน การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มจะเป็นการเลือก แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 17 คน ประกอบด้วย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา นักสิทธิมนุษยชน ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และเทคนิคการสอบสวน รวมทั้งประชาชน ที่เคยเป็นผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหา ในการสืบสวนสอบสวน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือก ผู้ให้ข้อมูล กำหนดจากหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ (1) มีประสบการณ์ตรงในกระบวนการ สอบสวน (2) มีบทบาทหรือหน้าที่เกี่ยวข้องกับการ สอบสวนหรือสิทธิมนุษยชน และ (3) ยินยอม ให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจและมีเวลาสัมภาษณ์ อย่างเพียงพอ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Data Triangulation) ใช้การตรวจสอบสามทาง ได้แก่ (1) การตรวจสอบระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จากหลายสังกัด (2) การเปรียบเทียบข้อมูลจาก หลายวิธี เช่น สัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร และ (3) การทวนสอบ ข้อมูลกับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อยืนยันความถูกต้อง ของเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ได้ดำเนินการโดยการถอดเทป การสัมภาษณ์ทั้งหมด เชื่อมโยงความเข้าใจ บริบทต่าง ๆ จากนั้นสกัดประเด็นร่วมที่ปรากฏซ้ำ

จากหลายแหล่งข้อมูล เช่น ประเด็นเรื่องการบังคับให้รับสารภาพ การขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ขาดความพร้อมของบุคลากร อุปกรณ์และสถานที่ การขาดทักษะในเชิงจิตวิทยา เป็นต้น และการวิเคราะห์เน้นการเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลจริง แนวคิดเชิงทฤษฎี และข้อเสนอเชิงนโยบาย

■ ผลการวิจัย และการอภิปรายผล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครื่องมือมาตรฐานและระบบการป้องกัน คຸ່ມครอง และเยียวยาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศของประเทศไทยและหลักสิทธิมนุษยชนสากล ในส่วนกรอบแนวปฏิบัติและหลักสูตรการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิภาพ สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรครวมถึงแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางการในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในปัจจุบันยังคงใช้รูปแบบเดิม ๆ การปฏิบัติในหลายกรณียังไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของ ICCPR (Article 14) และ ICCPED เช่น พนักงานสอบสวนไม่แจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบ ไม่มีการบันทึกภาพและเสียงในระหว่างการสอบสวน ไม่ให้ทนายความเข้าร่วมฟังการสอบสวนโดยไม่มี

เหตุจำเป็น หรือมีการจงใจหรือบังคับให้รับสารภาพ สาเหตุเชิงโครงสร้างของปัญหาเกิดจากระบบบริหารบุคลากรที่ไม่เอื้อต่อการทำงาน การขาดงบประมาณสำหรับอุปกรณ์มาตรฐาน ตลอดจนการขาดหลักสูตรอบรมที่เน้นจริยธรรมและสิทธิมนุษยชน แนวปฏิบัติส่วนหนึ่งได้รับการถ่ายทอดมาโดยประยุกต์มาจากการสอบสวนโดยใช้เทคนิค

Reid Techniques of Interrogation ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งคิดค้นขึ้นมาในช่วงปี ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา กล่าวคือ พนักงานสอบสวนตั้งคำถามที่ละประเด็นให้ตอบ ผู้ให้ถ้อยคำมีหน้าที่ตอบคำถามเฉพาะในประเด็นที่พนักงานสอบสวนถามเท่านั้น พนักงานสอบสวนสามารถใช้คำถามนำได้ กรณีสอบสวนผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะสอบถามผู้ต้องหาตั้งแต่แรกเริ่มว่าจะให้การในเรื่องที่ถูกกล่าวหาอย่างไร รับสารภาพหรือปฏิเสธ แนวปฏิบัติการถามปากคำดังกล่าวข้างต้นไม่เป็นไปตามธรรมชาติของความทรงจำมนุษย์และการระลึกข้อมูล ทำให้ขาดความต่อเนื่องของข้อมูลเรื่องราวเสี่ยงต่อการปั้นแต่งข้อเท็จจริงขึ้นมาใหม่ หรือก่อให้เกิดความทรงจำอันเป็นเท็จแก่ตัวผู้ให้ถ้อยคำได้ ทั้งการมีได้บันทึกภาพและเสียงที่สามารถนำออกมาถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่เห็นอากัปกิริยาของผู้ให้ข้อมูลระหว่างการสอบสวน ทำให้ศาลไม่มั่นใจว่าคำให้การที่ได้มานั้นมาจากคำพูดของผู้ให้ถ้อยคำจริงหรือไม่ หรือพนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวกับการสอบสวนจริงหรือไม่ มีการบังคับ ชูเชิญ หลอกลวง ให้คำมั่นสัญญา หรือกระทำการโดยมิชอบประการใดหรือไม่

ในเรื่องการบันทึกภาพและเสียงนี้พบว่ากฎหมายกำหนดให้บันทึกภาพและเสียงในการสอบสวนเด็กและเยาวชนในประเภทคดีที่เข้าเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้น มิได้บัญญัติให้ใช้เป็นการทั่วไป แต่กฎหมายก็ได้ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติ ดังนี้ ถ้านำหลักการบันทึกภาพและเสียงในชั้นการสอบสวนมาใช้ในการสอบสวนคดีอาญาโดยทั่วไปแล้วจะช่วยปรับปรุงกระบวนการสอบสวนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น พนักงานสอบสวนสามารถที่จะมีสมาธิจดจ่ออยู่กับข้อมูล และการซักถามผู้ให้ถ้อยคำไม่ถูกขัดจังหวะจากการต้องพิมพ์เอกสารไปในขณะเดียวกันนั้น และไม่มีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูลอันเกิดจากข้อมูลที่ให้การไม่ครบถ้วน หรือจากการอมความของพนักงานสอบสวนเพื่อแปลงภาษาพูดเป็นภาษาราชการหรือภาษากฎหมาย หรือความเคลือบแคลงสงสัยว่าผู้ให้ถ้อยคำได้กล่าวเช่นนั้นจริงหรือไม่ ถ้าริเริ่มผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงนำหลักการนี้มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม กำหนดเป็นนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติแล้วจะส่งผลให้การทำงานของพนักงานสอบสวนทั่วประเทศมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลรับฟังและมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ และได้รับความเชื่อมั่นศรัทธาจากประชาชน

ผู้วิจัยศึกษามุมมองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจในสายงานสืบสวนและสอบสวน ประชาชน บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย ทนายความ พนักงาน

อัยการ ศาลยุติธรรม และอาจารย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิในด้านที่เกี่ยวข้อง และได้ข้อสรุปว่าแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน ต้องประกอบด้วย 3 ประเด็น ดังนี้

(1) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนจะต้องผ่านการอบรมเพื่อให้มีความรู้ทางด้านจิตวิทยามนุษย์อย่างเพียงพอ และให้ความสำคัญกับผู้เกี่ยวข้องในคดีในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง มิใช่เป็นเพียงวัตถุที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูล อันเป็นการมองเฉพาะแต่ที่เป้าหมายเท่านั้น โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนจาก *Confession-Based Investigation* สู่ *Information-Gathering Approach* ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน และจิตวิทยาการสื่อสาร

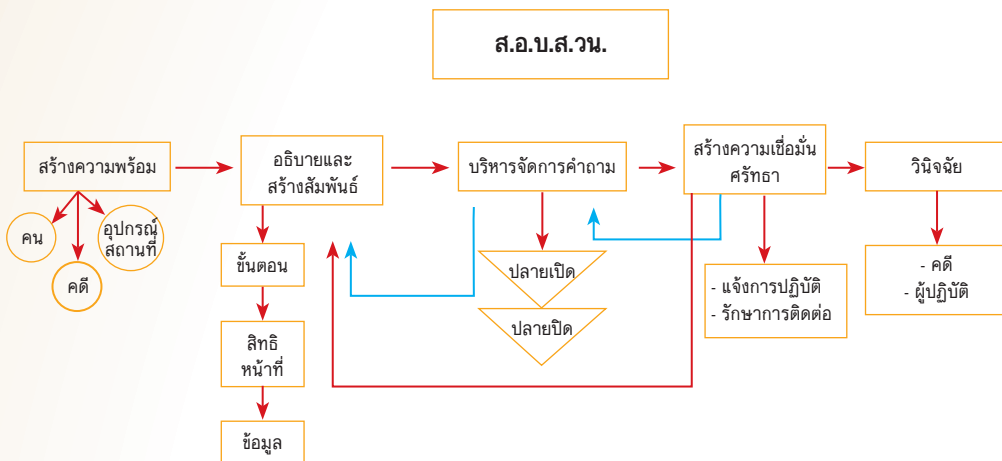
(2) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนจะต้องได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างครบถ้วนและเพียงพอ มีการจัดสรรห้องสอบสวนที่ได้มาตรฐานและมีจำนวนเพียงพอ ได้รับการสนับสนุนพนักงานสอบสวนให้มีจำนวนเหมาะสมกับภาระงานที่มีอยู่จริง ไม่แบกรับภาระงานมากเกินไป อันจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ

(3) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนควรนำหลักการสืบสวนสอบสวนแบบ PEACE Model Investigative Interviewing ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติมาตรฐานของ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), (2021) และ College of Policing (2020) มาประยุกต์ใช้ในการสืบสวนสอบสวน เนื่องจากเป็นแนวปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติโดยประเทศต่างๆ เช่น สหราชอาณาจักร นอร์เวย์ นิวซีแลนด์

เป็นต้น ซึ่งได้นำหลักการนี้ไปใช้อย่างเต็มรูปแบบ พบว่ามีผลลัพธ์การสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ น่าเชื่อถือ โดยไม่ใช้ความรุนแรง เพิ่มความไว้วางใจ ของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ถ้านำมา ประยุกต์ใช้ในประเทศไทย จะช่วยให้ผู้ให้ถ้อยคำ สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน ทำให้การนำเชื่อถือ ยิ่งกว่าวิธีปฏิบัติที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน อย่างน้อยที่สุดผู้ปฏิบัติจะต้องรู้แนวคิด หรือหลักการการสืบสวนสอบสวน ที่มี ประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ สามารถนำหลักการไปประยุกต์ปฏิบัติได้ตาม

ความเหมาะสมแก่สถานการณ์หรือบริบท การทำงาน อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิบัติจะต้อง มีการเตรียมตัวที่ดี มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ ที่เหมาะสม รู้หลักจิตวิทยาการถามปากคำ รู้จัก ใช้คำถามที่เหมาะสม การสร้างความศรัทธา โดยการจบกระบวนการถามปากคำอย่างมีอาชีพ และมีการประเมินผลการปฏิบัติอยู่เสมอ โดยในการสอบสวนปากคำทุกครั้งจะต้อง บันทึกภาพและเสียงที่สามารถนำออกถ่ายทอด ได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 (ร่าง) แนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิภาพ

Note. from Research report on the development of standard tools and systems for prevention, protection, and remedies under the Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance Act B.E. 2565 (2022) and the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, (p. 287), by the National Human Rights Commission of Thailand in collaboration with the Police Cadet Academy, Kalyanarat Rajanagarindra Institute, (2024), <https://lms.phrc.or.th/Document/Fulltext/FI4317.pdf>

จากแผนภาพ **ในขั้นตอนการสร้างความพร้อม (ส.)** เริ่มต้นจากการเตรียมความพร้อมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติจะต้องพักผ่อนมาเพียงพอ ไม่เจ็บป่วย มีความพร้อมทางด้านจิตใจ เช่นเดียวกับตัวผู้ให้ถ้อยคำด้วย จะต้องได้รับการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ไม่อยู่ในสภาวะเมาค้างหรือเจ็บป่วยจนไม่สามารถให้การได้โดยสะดวก (ถ้าทำได้) สถานที่ทำการสอบสวน ต้องมีความพร้อม ต้องเป็นห้องที่เป็นส่วนสัดส่วน ในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้ให้ ถ้อยคำ สภาพแวดล้อมในห้องมีความเหมาะสม ห้องสอบสวนสะอาดสะอ้าน ดูเป็นมืออาชีพ จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นจะต้องใช้ในการถามปากคำ เช่น กระดาษ ปากกา กล้องบันทึกภาพ และเสียงรวมถึงประจุแบตเตอรี่ น้ำดื่ม อาหารว่าง วัตถุพยานที่จะนำมาแสดงให้ผู้ให้ ถ้อยคำ ตรวจดู เป็นต้น ส่วนตัวเจ้าหน้าที่ผู้สอบสวนเอง จะต้องศึกษาข้อเท็จจริงในคดีมาเป็นอย่างดี ตรวจสอบดูความเป็นไปได้ทั้งหมดที่อาจจะเกิดขึ้นในคดีนั้น ๆ รวมทั้งความเป็นไปได้ที่ผู้ต้องหาจะเป็นผู้บริสุทธิ์ ตรวจสอบพยานหลักฐานที่มีในสำนวนอย่างถี่ถ้วน ศึกษาภูมิหลังของผู้ให้ถ้อยคำโดยละเอียด เพื่อพิจารณาใช้เทคนิคการซักถามที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด ลำดับขั้นตอนการถามให้เป็นระบบระเบียบ และวางแผนการใช้กลยุทธ์เปิดเผยพยานหลักฐานตามความเหมาะสม ในขั้นตอนนี้ พนักงานสอบสวนควรปรึกษาหารือกันเป็นทีมงาน

ขั้นตอนการอธิบายและสร้างสัมพันธ์ (อ.)
การแจ้งข้อเท็จจริงให้ผู้ให้ ถ้อยคำทราบ ตลอดจนการดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องกระทำ เป็นขั้นตอนที่เจ้าพนักงาน

ควรปฏิบัติก่อนเริ่มเข้าสู่ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ในคดีทันทีที่เริ่มบันทึกภาพและเสียงเป็นไปตามหลักการทางจิตวิทยามนุษย์ การจะได้รับความร่วมมือด้วยความเต็มใจจากบุคคลใดต้องสามารถทำให้เขาไว้วางใจ เชื่อถือ และสบายใจเสียก่อน ในขั้นตอนนี้สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

(1) การสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เจ้าพนักงานควรประเมินความพร้อมของผู้ให้ ถ้อยคำ ว่าเขาอยู่ในสภาวะที่เหมาะสมเพียงพอที่จะให้การได้หรือไม่ ยังคงตื่นกลัวจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เคร่าโศกจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ยังเจ็บป่วยทางร่างกายหรือจิตใจอันเนื่องมาจากถูกทำร้าย หรือแม้กระทั่งหวาดระแวง ไม่มั่นใจในความปลอดภัย เนื่องจากไม่เคยชินกับสถานที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือไม่ เมื่อประเมินแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อทำให้ระดับจิตใจกลับมาใกล้เคียงสภาวะปกติให้มากที่สุด โดยใช้การสื่อสารทั้งทางคำพูด หรือการแสดงออกทางกายที่สื่อให้เข้าใจว่าเจ้าพนักงานเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ พร้อมจะช่วยเหลืออย่างเต็มที่ที่สามารถกระทำได้อันอำนจหน้าที่ ขั้นตอนนี้ไม่สามารถกำหนดตายตัวลงไปได้ว่าควรใช้ระยะเวลาเท่าใด ขึ้นอยู่สภาพจิตใจของผู้ให้ ถ้อยคำ ระยะเวลาที่ถูกกำหนดโดยกฎหมาย หรือความจำเป็นอื่น ๆ

(2) การแจ้งข้อเท็จจริงให้ผู้ให้ ถ้อยคำทราบ ขั้นตอนนี้เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งให้ผู้ให้ถ้อยคำทราบ ว่าเขามาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานในฐานะใด ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีที่เขาควรจะทราบ มีอย่างไร เจ้าพนักงานควรเปิดเผยตามสมควรหน้าที่ของเขาตามที่กฎหมายกำหนดไว้มีอยู่

อย่างไร ผลดีผลเสียจากการที่เขาปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวมีอยู่อย่างไร เขามีสิทธิอะไรบ้าง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดหรือสิทธิมนุษยชน เช่น การเข้าห้องน้ำ การดื่มน้ำ การรับประทานอาหาร เป็นต้น ขั้นตอนนี้อาจรวมถึงการแจ้งว่าการถามปากคำในครั้งนี้จะพูดคุยกันอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น การแจ้งว่าจะมีการบันทึกภาพ และเสียง การแจ้งว่าไม่จำเป็นต้องเร่งรีบให้การให้ค่อย ๆ คิดไตร่ตรองก่อนพูด ให้พูดสิ่งที่รับรู้ทั้งหมดโดยละเอียด เจ้าพนักงานต้องการทราบทุกอย่าง อย่าดัดแปลงข้อเท็จจริงเล็ก ๆ น้อย ๆ แม้ผู้ให้ถ้อยคำจะเห็นว่าไม่สำคัญ แต่อาจจะสำคัญมากในทางคดี ถ้าผู้ให้ถ้อยคำไม่เข้าใจคำถาม หรือเห็นว่าเจ้าพนักงานถามคำถามที่ไม่เหมาะสม หรือถามคำถามที่ไม่รู้ว่าจะตอบอย่างไร ให้สามารถแจ้งได้ทันที เป็นต้น และ

(3) การดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องกระทำ ขั้นตอนนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ในการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เจ้าพนักงานจะต้องถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความให้จัดหาทนายความให้ ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ในการถามคำให้การผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า ผู้ต้องหาสิทธิที่จะให้การหรือไม่

ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ถ้ามีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศ เป็นภาษาไทยหรือต้องแปลภาษาไทย เป็นภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ล่ามแปล โดยให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า ขั้นตอนนี้พนักงานสอบสวนจะต้องให้ความสำคัญ และต้องดำเนินการให้เรียบร้อยก่อนเริ่มถามคำให้การ

พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมตลอดกระบวนการสอบสวน ไม่จำกัดเฉพาะในขั้นตอนนี้เท่านั้น เพราะมีความเป็นไปได้ในขั้นตอนการให้การที่ผู้ให้ถ้อยคำจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ซึ่งทำให้การให้การไม่มีประสิทธิภาพ เช่น เมื่อผู้เสียหายพูดถึงรายละเอียดที่ถูกทำร้ายร่างกาย ผู้เสียหายอาจเกิดสะท้อนใจ โดยสัมผัสได้ผ่านทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียง เป็นต้น พนักงานสอบสวนควรพักกระบวนการสอบสวนไว้ชั่วคราว เพื่อปลอบประโลมผู้ให้ถ้อยคำตามสมควร เมื่อผู้ให้ถ้อยคำมีความพร้อมจะให้การต่อไปแล้ว จึงค่อยดำเนินการต่อไป

ขั้นตอนการบริหารจัดการคำถาม (บ.)
พนักงานสอบสวนต้องเริ่มด้วยคำถามปลายเปิดเสมอ ยกตัวอย่างเช่น ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวานนี้เป็นอย่างไร เป็นต้น เมื่อถามแล้วพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ฟังอย่างตั้งใจ ไม่ขัดจังหวะ อาจใช้ถ้อยคำที่แสดงว่ากำลังรับฟังอยู่ หรือให้พูดต่อไป การแสดงออกทางร่างกายจะต้องแสดงความตั้งใจออกมา

ให้สอดคล้องกับคำพูดด้วย พนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำเล่ามานานมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในคดี ถ้าผู้ให้ถ้อยคำเริ่มออกนอกประเด็น พนักงานสอบสวนอาจใช้ถ้อยคำชักจูงให้กลับเข้าสู่ประเด็น เช่น ช่วยเล่าเหตุการณ์หลังจากที่คุณกลับมาจากที่ทำงาน ช่วยกลับไปสู่ประเด็นเกี่ยวกับรถของกลาง เป็นต้น แต่ไม่ควรเร่งรัดให้ผู้ให้ถ้อยคำเล่าโดยเร็ว เพราะจะทำให้เขารู้สึกว่าพนักงานสอบสวนไม่เห็นความสำคัญของสิ่งที่เขาพยายามจะสื่อออกมา เมื่อได้ข้อเท็จจริงจากปากของผู้ให้ถ้อยคำตามสมควรแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาว่ารายละเอียดที่ได้รับครบถ้วนแล้วหรือไม่ ยังคงตกหล่นอยู่ในประเด็นใดบ้าง ให้พนักงานสอบสวนคำนึงถึงหัวข้อที่ต้องการจะซักไซ้ลงไปรายละเอียด หัวข้อที่ว่านี้ เช่น เกี่ยวกับอาวุธที่ใช้ก่อเหตุ เกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุเกี่ยวกับผู้ต้องสงสัย เกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจที่กระทำความผิด เป็นต้น จากนั้นพนักงานสอบสวนถามที่ละหัวข้อโดยละเอียด โดยใช้คำถามเจาะลึก ได้แก่ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ และอย่างไร เมื่อหมดประเด็นข้อสงสัยในแต่ละหัวข้อแล้ว จึงค่อยเปลี่ยนไปถามคำถามในหัวข้อถัดไป ให้พนักงานสอบสวนทำเช่นนี้เรื่อยไปจนหมดทุกหัวข้อ เราก็จะได้ข้อเท็จจริงจากผู้ให้ถ้อยคำครบทุกประเด็นและมีรายละเอียดในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในคดีครบถ้วน

อย่างไรก็ดี คำถามที่ควรหลีกเลี่ยงละเว้นคือ คำถามนำ เพราะสุ่มเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความทรงจำอันเป็นเท็จแก่ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ให้ถ้อยคำยอมให้การตามคำถามนำนั้นอันเป็นการบิดเบือนต่อความจริง สำหรับคำถามปลายปิด

ใช้ได้เมื่อได้ข้อมูลจากผู้ให้ถ้อยคำจนครบถ้วนแล้วพนักงานสอบสวนต้องการยืนยันว่าข้อเท็จจริงที่ได้รับมาตรงกับที่ผู้ให้ถ้อยคำได้ให้การมาหรือไม่เท่านั้น

ขั้นตอนการสร้างความเชื่อมั่นศรัทธา (ส.) หลังจากได้ข้อเท็จจริงจากมุมมองของผู้ให้ถ้อยคำแล้ว ถึงเวลาที่เจ้าพนักงานจะต้องให้กลับไปพักผ่อน แต่พนักงานสอบสวนจะต้องมีชุดคำพูดที่แสดงถึงความเป็นมืออาชีพแสดงถึงความเคารพในการเสียสละเวลาขอบคุณสำหรับความร่วมมือ เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และเพื่อรักษาการติดต่อสื่อสาร พนักงานสอบสวนควรแจ้งว่าในอนาคตอาจจะต้องมีการสอบสวนปากคำเพิ่มเติม ถ้ามีพนักงานสอบสวนสามารถติดต่อกับผู้ให้ถ้อยคำโดยช่องทางใด สำหรับผู้เสียหายก็แจ้งให้ทราบว่ากระบวนการนี้จะดำเนินต่อไปอย่างไร ใช้เวลานานเท่าใด ระหว่างนี้ผู้เสียหายควรปฏิบัติอย่างไร มีคำแนะนำอย่างไรบ้าง ในส่วนของพยานที่เสียสละเวลามากก็แสดงความขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ สำหรับผู้ต้องหา ก็แจ้งให้ทราบว่าขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมต่อไปเป็นอย่างไร ผู้ต้องหาจะต้องเตรียมตัวอย่างไร

การบันทึกภาพและเสียงยุติลงในช่วงตอนนี้อย่างไร หลังจากพนักงานสอบสวนได้จบการถามปากคำอย่างเป็นมืออาชีพแล้ว

ขั้นตอนการวินิจฉัย (วน.) เนื่องจากกระบวนการสอบสวนปากคำจะต้องมีการบันทึกภาพและเสียงเสมอ เราจะใช้ประโยชน์จากการบันทึกภาพและเสียง มาเพื่อประเมินผลในทางคดีและประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยทีมงานพนักงานสอบสวนช่วยกัน

ดำเนินการ สำหรับเรื่องผลในทางคดีพนักงานสอบสวนพิจารณาว่าก่อนสอบสวนปากคำข้อเท็จจริงในทางคดีมีอยู่อย่างไร พยานหลักฐานมีอะไรบ้าง หลังสอบปากคำแล้วข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปอย่างไรหรือไม่ มีหลักฐานใดบ้างมาสนับสนุน พยานหลักฐานใดหักล้าง หลักฐานที่ได้มาใหม่มีความน่าเชื่อถืออย่างไร มีแนวทางการดำเนินการสอบสวนต่อไปอย่างไร สำหรับการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ควรให้พนักงานสอบสวนที่มีประสบการณ์ความรู้ความสามารถ มาตรวจดูและประเมินการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนว่ามีจุดเด่น จุดอ่อน อย่างไรบ้าง มีสิ่งใดควรปรับปรุงพัฒนา เช่น จะต้องปรับปรุงในขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ให้ครอบคลุมถึงประเด็นที่อาจพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาอาจเป็นผู้บริสุทธิ์ พัฒนาระบบการแนะนำตัว การวางตัว สีนัยท่าทาง น้ำเสียง ขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสม ความเหมาะสมของการใช้คำถาม การปิดการสัมภาษณ์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อไป

2. ผลการสร้างหลักสูตรการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน

ผู้วิจัยพบว่า ถึงแม้ว่าโรงเรียนนายร้อยตำรวจมีการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับวิชาชีพตำรวจ และการบังคับใช้กฎหมาย อาทิ วิชากฎหมาย วิชาการสอบสวน วิชาการสืบสวน ตลอดจนวิชาที่เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติ หากแต่เนื้อหาการเรียนการสอนและการฝึกอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการสอบสวนผู้ต้องหายังคงเป็นรูปแบบเดิม ไม่ได้ได้รับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ของหลักสูตรโรงเรียนนายร้อยตำรวจควรให้ความสำคัญกับ

2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นด้านจิตวิทยา และประเด็นด้านแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวน รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ประเด็นด้านจิตวิทยา

การปฏิบัติหน้าที่ถามปากคำไม่ว่าจะเป็นในชั้นการสืบสวน หรือการสอบสวน ผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้ทางด้านจิตวิทยา เพื่อให้สามารถเข้าใจความเป็นมนุษย์ ความรู้สึกนึกคิด ปรับอารมณ์ให้เหมาะสม และเข้าถึงตัวตนของผู้ให้ถ้อยคำได้มากที่สุด ทำให้เมื่อได้รับความไว้วางใจ ปรับสภาพอารมณ์ และเกิดศรัทธา ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานแล้ว ผู้ให้ถ้อยคำจะยินดีให้ข้อมูลแก่เจ้าพนักงานอย่างเต็มที่ และให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ทำให้เจ้าพนักงานได้ข้อมูลครบถ้วน ตรงตามความเป็นจริงไม่บิดเบือนและน่าเชื่อถือ

2.2 ประเด็นด้านแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวน

ผู้ที่จะสำเร็จการศึกษาเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ควรได้รับความรู้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานในการถามปากคำ โดยประยุกต์ใช้หลักการ PEACE Model ซึ่งเกิดมาจากแนวความคิด Investigative Interviewing และ *The Méndez Principles* ซึ่งเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยแล้ว เป็นแนวปฏิบัติ “ส.อ.บ.ส.วน.” ถ้าสามารถปฏิบัติตามได้แล้ว จะเกิดการวางแผนที่ดี ทำให้การถามปากคำมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ เมื่อพบกับผู้ให้ถ้อยคำครั้งแรก เจ้าพนักงานจะสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสม ทำให้ผู้ให้ถ้อยคำเกิดความพร้อมที่จะให้การอย่างเต็มที่ โดยมีความพร้อมทั้งทางกายจิตใจ ในขั้นตอนการถามปากคำเจ้าพนักงานจะใช้

คำถามที่ถูกต้องเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้ให้
ถ้อยคำได้ให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ ไม่ขัดจังหวะ
ใช้กลยุทธ์การฟังอย่างตั้งใจ กระตุ้นให้ผู้ให้
ถ้อยคำให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ และให้การอย่าง
เป็นระบบ ทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนไม่ขาดตก
บกพร่อง และไม่กระทำการใดๆ ที่เอื้อให้เกิด
ความทรงจำเท็จ เมื่อเสร็จสิ้นการสอบสวน
โดยได้ข้อมูลจากผู้ให้ถ้อยคำครบถ้วนแล้ว
พนักงานสอบสวนมีแนวปฏิบัติที่เหมาะสม
ในการพูดคุยทำความเข้าใจกับผู้ให้ถ้อยคำ
เพื่อให้ผู้ให้ถ้อยคำทราบว่าต้องปฏิบัติอย่างไร
ต่อไป ขั้นตอนกระบวนการทางกฎหมายต่อไป
จะเป็นอย่างไร เพื่อให้เขาเตรียมความพร้อม
ได้อย่างเหมาะสม และในขั้นตอนสุดท้าย
คือการประเมินผลการปฏิบัติ ทั้งทางด้านข้อมูล
ทางคดี และผลการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน
ทำให้เกิดการทำงานเป็นทีม และเกิดการพัฒนา
อยู่เสมอ

■ รูปแบบข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตรการเรียนการสอน
วิชาการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ
และเคารพสิทธิมนุษยชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ
ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรออก
ระเบียบกำหนดแนวทางการสืบสวนสอบสวน
ที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน
โดยประยุกต์ใช้ (ร่าง) แนวปฏิบัติการสืบสวน
สอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิภาพ
(ส.อ.บ.ส.ว.) ซึ่งอ้างอิงจากแนวทางของ
PEACE Model และ The Méndez Principles

ซึ่งจะช่วยลดการใช้วิธีการบีบบังคับและ
เพิ่มความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ในการ
ถามปากคำในชั้นการสืบสวนสอบสวน

1.2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรเพิ่ม
บุคลากรที่ทำหน้าที่สอบสวน เพื่อให้จำนวน
ผู้ปฏิบัติหน้าที่สัมพันธ์กับปริมาณงานที่เกิดขึ้นจริง

1.3 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดสรร
งบประมาณในการสร้างห้องสอบสวนที่ได้
มาตรฐานให้แก่สถานีตำรวจทั่วประเทศ จัดซื้อ
กล้องบันทึกภาพและเสียง ตลอดจนพื้นที่จัดเก็บ
ข้อมูลให้เพียงพอ เพื่อให้กระบวนการสอบสวน
มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดโอกาส
การละเมิดสิทธิมนุษยชน

1.4 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดทำ
ทำเนียบที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญด้าน
การถามปากคำ เพื่อสามารถให้คำแนะนำแก่
เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนได้
และควรสร้างระบบติดตามการปฏิบัติการสอบสวน
ตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยจัดให้มีการประเมิน
คุณภาพการสอบสวนประจำปี เพื่อให้เกิด
การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.5 โรงเรียนนายร้อยตำรวจควรนำ
หลักสูตรการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
และเคารพสิทธิมนุษยชน ไปบรรจุไว้ในหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การตำรวจ)
และหลักสูตรนักเรียนอบรม โดยมุ่งเน้น
การฝึกปฏิบัติจริงในชั้นเรียน มีการประเมิน
และวัดผลที่ได้มาตรฐาน พร้อมทั้งจัดทำ
หลักสูตรอบรมต่อเนื่อง (In-Service Training)
เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพสิทธิมนุษยชน
โดยหลักสูตรฝึกอบรมควรเน้นการพัฒนา
ทักษะทางจิตวิทยา การตั้งคำถามโดยไม่ชี้หน้า
และการจัดการอารมณ์ของผู้เกี่ยวข้อง
เพื่อเสริมศักยภาพพนักงานสอบสวน

2. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ประโยชน์

2.1 ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรออกระเบียบข้อบังคับให้ใช้รูปแบบ การสอบสวนตามแนวปฏิบัติ “ส.อ.บ.ส.วน.” ซึ่งเป็นไปตามหลัก The Méndez Principles (2021) และ PEACE Model Investigative Interviewing ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับ สถานีตำรวจควรรำเอาแนวปฏิบัติการสืบสวน สอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน ไปใช้ในการถามปากคำในชั้นสืบสวนสอบสวน และกำหนดให้จะต้องมีการบันทึกภาพและเสียง ในการสอบสวนทุกครั้ง เพื่อเพิ่มความโปร่งใส และลดข้อร้องเรียน โดยควรทดลองใช้แนวทางนี้ ในสถานีตำรวจนาร่อง เพื่อประเมินผล ปัญหา และอุปสรรค ก่อนการประกาศใช้ทั่วประเทศ

2.2 คณะจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ควรจัดการเรียนการสอนในวิชาการสืบสวน สอบสวน โดยใช้หลักสูตรการเรียนการสอน ที่มีการบูรณาการกับจิตวิทยา และแนวปฏิบัติ การสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพ สิทธิมนุษยชน เน้นให้ฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับ ภาคทฤษฎี เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ และมองเห็นภาพได้ชัดเจน

2.3 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติควรร่วมมือกับโรงเรียนนายร้อยตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานอื่น ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมการปกครอง สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นต้น เพื่อนำแนวปฏิบัติ การสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชน และมีประสิทธิผลไปทดลองใช้ในการฝึกอบรม พร้อมทั้งติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน สืบสวนสอบสวนของผู้เข้ารับการอบรม โดยใช้

การประเมินทั้งจากผู้บังคับบัญชาและจาก ประชาชน เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนา และขยายผลสู่การจัดการฝึกอบรมแนวปฏิบัติ การสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชน และมีประสิทธิผล (Reskills) รวมถึงต่อยอด นำผลผลิตโครงการสู่การฝึกอบรมให้แก่หลักสูตร การฝึกอบรมนายตำรวจของสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ ต่อไป

■ บรรณานุกรม

- Alison, L., & Vrij, A. (2022). *Communication in investigative and legal contexts*. Oxford University Press.
- Bull, R., & Milne, R. (2004). *Investigative interviewing: Psychology and practice*. John Wiley & Sons.
- College of Policing. (2020). *The PEACE model of investigative interviewing*. Home Office.
- International Covenant on Civil and Political Rights. (1966). United Nations. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.
- Méndez, J. E. (2021). *The Méndez principles: Effective interviewing for investigations and information gathering*. Association for the Prevention of Torture & Office of the High Commissioner for Human Rights.

National Human Rights Commission of Thailand, & Police Cadet Academy, Kalyanarat Rajanagarindra Institute. (2024). *Development of standard tools and systems for prevention, protection, and remedies under the Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance Act B.E. 2565 (2022) and the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. <https://lms.nhrc.or.th/Document/Fulltext/F14317.pdf>

Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). (2022). *International standards for law enforcement interviewing and investigation*. United Nations.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2021). *Investigative interviewing: A human rights-compliant approach*. United Nations.

